

Scenarios of Iran-China Relations in the Horizon of 2030

Mahdi Rahimi

Corresponding Author, PhD in Futures Studies Management, Supreme National Defense University, Tehran, Iran.

Email: rahimi.guilani@gmail.ir

 0009-0001-1490-222x

Mohammad Rahim Eivazi

Professor, Faculty of Governance, University of

Email: mr.eivazi@ut.ac.ir

Tehran, Tehran, Iran.

 0009-0004-1985-6754

Abstract

Introduction: Relations between different countries, including Iran and China, is one of the youngest and most dynamic areas of study in political science. Considering the geopolitical and economic developments in the world in recent decades, analyzing bilateral relations between Iran and China in the 2030 horizon is of great importance. Because the relations between the two countries have a significant impact on the West Asian region and the world, these relations have had widespread effects in the political, economic, security, and cultural spheres. They are considered one of the effective factors in determining the establishment of new power systems and the regional and global balance of power. It is in this context that this article examines the future of international relations between Iran and China in the 2030 horizon.

Our research indicates that no studies have been conducted on the future of certain aspects of the relations between the two countries. Therefore, an attempt was made to provide a model for Iran-China relations through a comparative perspective inspired by studies conducted on the relations of other countries with China.

Relations between Iran and China, although having a significant impact and importance in the regional and global balance of power, continue to face uncertainties and challenges such as the influence of external factors, geopolitical and political influences in the region and the world, cultural and religious differences, and even developments specific to both countries. Only by understanding and managing these uncertainties can we take a step forward to improve relations between the two countries. Now, given the chaos and high uncertainties of the environment, the best thing to do is to properly observe the international scene, especially the political relations between Iran and China, to achieve logical and compatible alternative futures and build the future on that basis. This future construction can serve as a bridge to achieve cooperation

priorities between the two countries and ultimately, design a roadmap for relations between the two countries in the medium and long term time horizon.

Research Question: The main question is why, despite the signing of the 25-year agreement between Iran and China, alternative futures have not been identified in the future relations between the two countries. Accordingly, the present study focuses on the main question: What are the scenarios affecting the political relations between Iran and China in the horizon of 2030?

Methodology: The present study is an applied developmental research in terms of purpose and one of the normative futuristic researches in terms of method, which has been used to achieve the goals by using the research method of document analysis, semi-structured interviews with elites and experts, as well as the scenario planning method (critical uncertainties) to achieve the goals.

Results and discussion: Scenarios are constructed, and this construction cannot be detached from reality; it is a systematic process that utilizes events and trends to create a plausible and possible outcome. Accordingly, based on documentary studies and reference to experts and elites in the field of Iran-China relations, three main axes were identified: 1. Fixed and specific elements, 2. Driving forces, and 3. Key uncertainties in Iran-China relations in the 2030 horizon.

In the first axis, fixed and specific elements, Iran's geoeconomic position, civilizational background, and historical and political similarities were mentioned. In the driving forces axis, tools for enhancing China's position, such as the Belt and Road Initiative and the establishment of a multilateral financial institution for infrastructure development in Asia, were highlighted as the primary driving force. The second driving force was the role of the United States in Iran-China relations, and the third driving force referred to Iran's foreign policy and its relationship with the Islamic world in the security domain.

In the third axis, key uncertainties were explained, indicating that uncertainties are the intersection of fears and hopes, possibilities and impossibilities, and doubts. Accordingly, the key uncertainties were identified and selected based on the experts' opinions, considering two indicators: the high level of uncertainty and the degree of importance of that uncertainty. 1. Uncertainty regarding the level of cooperation or confrontation between China and the United States, and 2. Uncertainty regarding the extent of China's entry into a strategic alliance with Iran.

After analyzing each of the three axes, three scenarios were presented in order of priority and probability of occurrence:

The first scenario, titled "The Dragon Rides Cautiously," envisioned an alternative future in which China and the United States are in a balanced confrontation, neither reaching a full agreement nor escalating confrontation. The Sunni bloc has also been able to maintain a balanced cooperation with

China. On the other hand, due to the high level of conflicts in the region and Iran's proximity to this geography, Iran and China have only been able to establish limited cooperation in some areas and do not yet have strong strategic relations. Both countries are trying to protect their interests while at the same time avoiding regional and international competition.

In the second scenario, titled "Dragon in the Land of the Lonely Emperor," China and the United States reach an agreement that reduces their tensions and improves trade and economic relations between them. Also, the relationship between China and the Sunni bloc is increasing. This situation causes Iran to be geopolitically isolated.

The third scenario, titled "Dragon in the Emperor's House," sees weak governance in West Asia with scattered states as the main features shaping China-West Asia relations in 2030; the foreign policies of China and the United States are at the peak of distrust, competition, and an inability to engage responsibly with each other.

China's need for imported energy to fuel its economic development has led to greater coordination between China and Iran and allows them to play an active and responsible role in West Asia. As Chinese investments in regional trade grow year-on-year, and West Asian countries become increasingly aligned with the Belt and Road Initiative, tensions affected by the presence of Western security agencies in the region have flared up again, and China, which is concerned about the recruitment of Chinese Muslims for terrorist groups in the region, is launching joint initiatives with Iran to fight terrorism.

Conclusion: The future of the world is unpredictable, but whether the future of Iran's relations with China will move toward strategic cooperation or not depends on many factors, including the policies pursued by China, Iran, the United States, and other countries in the West Asian region between now and 2030. Despite all these uncertainties, by 2030, the most likely scenarios will be "Dragon in the Emperor's Lonely Climate", "The Dragon Drives Cautiously" and "The Dragon in the Emperor's House."

Keywords: Foresight, Iran-China, Scenario Planning, Foreign Policy, West Asia.

E-ISSN: 2588-6541 / Center for Strategic Research / Quarterly of Foreign Relations

Quarterly of Foreign Relations is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

 10.22034/fr.2024.475836.1575

سناریوهای روابط ایران و چین در افق ۲۰۳۰

مهدی رحیمی

نویسنده مسئول، دانشکده مدیریت، دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران.

Email: rahimi.guilani@gmail.ir

 0009-0001-1490-222x

محمددر حیم عیوضی

استاد دانشکده حکمرانی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

Email: mr.eivazi@ut.ac.ir

 0009-0004-1985-6754

چکیده

در دوره ظهور چین، افول نسبی ایالات متحده آمریکا و روند تمایل کشورهای آسیایی به چین، انعقاد تفاهم‌نامه میان ایران و چین و آینده آن، اهمیت فزاینده‌ای یافته است. این مقاله، با نظر به عدم قطعیت‌های موجود در روابط دو کشور، همچون تأثیرات ژئوپلیتیکی و سیاسی در منطقه و جهان، تحریم‌ها، تغییرات سیاسی در منطقه و رقابت‌های سیاسی-اقتصادی آن و تحولات سیاسی، اقتصادی و اجتماعی در دو کشور، سناریوهای احتمالی روابط سیاسی ایران و چین را در افق ۲۰۳۰ بررسی می‌کند. پژوهش حاضر از لحاظ هدف از نوع تحقیقات توسعه‌ای-کاربردی و از نظر روش جزو تحقیقات هنجاری آینده‌پژوهانه بوده که با استفاده از روش پژوهش تحلیل اسناد، مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با نخبگان و خبرگان و نیز روش سناریوپردازی (عدم قطعیت‌های بحرانی) برای تحقق اهداف استفاده کرده است. نتایج بررسی‌ها حاکی از آن است که آینده جهان قابل پیش‌بینی نیست اما اینکه آینده روابط ایران با چین به سمت همکاری‌های راهبردی خواهد رفت یا نه، به عوامل زیادی بستگی دارد از جمله سیاست‌هایی که چین، ایران، ایالات متحده و سایر کشورهای منطقه غرب آسیا از هم اکنون تا سال ۲۰۳۰ دنبال می‌کنند. با وجود همه این عدم قطعیت‌ها تا سال ۲۰۳۰، محتمل‌ترین سناریوها، «اژدها با احتیاط می‌راند»، «اژدها در اقلیم امپراتور تنها» و «اژدها در خانه امپراتور» خواهند بود.

کلیدواژه‌ها: آینده‌نگاری، ایران-چین، سناریوپردازی، سیاست خارجی، غرب آسیا.

شاپای الکترونیک: ۶۵۴۱-۲۵۸۸ / پژوهشکده تحقیقات راهبردی / فصلنامه روابط خارجی

 10.22034/fr-2024.475836.1575

مقدمه و بیان مسئله

روابط سیاسی میان کشورهای مختلف از جمله ایران و چین، یکی از جوان‌ترین و پویاترین حوزه‌های مطالعاتی در علوم سیاسی است. با توجه به تحولات ژئوپلیتیک و اقتصادی جهان در دهه‌های اخیر، تحلیل روابط دوجانبه میان ایران و چین در افق ۲۰۳۰ از اهمیت بسیاری برخوردار است؛ چراکه روابط دو کشور تأثیر قابل‌توجهی بر منطقه غرب آسیا و جهان دارد. این روابط در حوزه‌های سیاسی، اقتصادی، امنیتی و فرهنگی تأثیراتی گسترده داشته و به‌عنوان یکی از عوامل مؤثر در تعیین دستیابی به استقرار سامانه‌های جدید قدرت و توازن قدرت منطقه‌ای و جهانی مطرح است. در این شرایط است که این مقاله، مطالعه آینده روابط بین‌الملل میان دو کشور ایران و چین را در افق ۲۰۳۰ مورد بررسی قرار می‌دهد. بررسی‌های ما حاکی از آن است که تاکنون مطالعاتی درباره آینده بخش‌هایی از روابط دو کشور صورت نگرفته است.^۱ بنابراین سعی شد با نگاهی تطبیقی و با الهام از مطالعات انجام‌شده در باب روابط کشورهای دیگر با چین، (Wubbeke, J. & Conrad, B. 2015) الگویی برای روابط ایران و چین مهیا شود.

روابط بین ایران و چین، هرچند با تأثیر و اهمیت قابل‌توجهی در تعادل قدرت منطقه‌ای و جهانی، همچنان با عدم قطعیت‌ها و چالش‌هایی چون تأثیر عوامل خارجی، تأثیرات ژئوپلیتیکی و سیاسی در منطقه و جهان، تفاوت‌های فرهنگی و دینی و حتی تحولات مختص هر دو کشور روبه‌رو هستند و در پرتو درک این عدم قطعیت‌ها و مدیریت آن‌ها، می‌توان برای بهبود روابط میان این دو کشور، گامی روبه‌جلو برداشت. حال با نظر به آشوبناک بودن و عدم قطعیت‌های بالای محیط، بهترین کار آن است که بتوان با دیدبانی درست صحنه بین‌الملل و حوزه روابط سیاسی ایران و چین، آینده‌های بدیل منطقی را شناخت و آینده را بر آن اساس ساخت. این ساخت آینده می‌تواند به‌مثابه پلی قرار گیرد برای دستیابی به اولویت‌های همکاری میان دو کشور و در انتها، طراحی ره‌نگاشت روابط دو کشور در بازه زمانی میان‌مدت و بلندمدت.

۱. بررسی‌ها حاکی از آن است که سناریوهای جامع‌اندکی در خصوص روابط چین و دیگر کشورها وجود دارد (Huotari & Iglesias, Seaman, Ekman, 2015 and Kuo. & Marble, 2007).

۱. پیشینه پژوهش

بررسی‌ها حاکی از آن است که در حوزه روابط ایران و چین فعالیت‌های زیادی انجام شده است اما این‌ها ارتباطی با مسئله پژوهش نمی‌یابند چرا که این پژوهش در پی طراحی سناریوهای روابط ایران و چین است و نه صرفاً بیان تاریخچه روابط ایران و چین و یا ارائه توصیه‌هایی برای ایجاد رابطه بهتر میان دو کشور. از همین‌رو با توجه به این‌که بخش عمده‌ای از نوشته‌های مربوط به روابط چین و ایران تا به امروز بر جنبه‌های رسمی و آشکار روابط متمرکز شده و متون علمی بسیار کمی در مورد سناریوهای آینده روابط ایران و چین و ناظر به توافق‌نامه ۲۵ ساله نگاشته شده است؛ پژوهش‌های ذیل در خصوص روابط ایران و چین صورت پذیرفته است:

نبی‌پور (۲۰۲۱) در مقاله «ایران و چین: جنبه‌های سیاسی و اقتصادی روابط راهبردی»، نویسنده به دنبال بیان واکاوی ریشه‌های مشارکت جامع فعلی چین و ایران است. وی ضمن محرومیت ایران از روابط با کشورهای مهم منطقه‌ای و غربی را عامل محدود کننده‌ای در ایجاد فرصت‌های رقابتی سیاسی و به‌ویژه اقتصادی برای ایران دانسته و بر همین اساس نیز روابط ایران با چین در عرصه سیاسی ناکام دانسته است. استفاده محدود ایران از قدرت اقتصادی و دیپلماتیک چین و وجود چالش‌های متعدد که منجر به عدم شکل‌گیری یک راهبرد ملموس برای مفهوم «مشارکت راهبردی» پایدار میان دو بازیگر را مانع بزرگی در روابط دوجانبه می‌داند.

بلال^۱ (۲۰۲۰) در مقاله «روابط چین و ایران: چشم‌اندازها و پیچیدگی‌ها»، ضمن بررسی نقاط قوت و چالش‌ها در روابط ایران و چین، به دنبال فهم آینده روابط دو کشور است. او رویکرد چین برای افزایش همزیستی با ایران را محتاطانه دانسته تا با ایالات متحده آمریکا، رژیم صهیونیستی و کشورهای عربی وارد چالش نشود. نویسنده بیان می‌دارد «عدم تقارن ابرقدرت با قدرت میانه» نیز می‌تواند شکاف بین دو کشور را بیفزاید.

خلیل^۲ (۲۰۱۹) در مقاله «روابط آمریکا با چین و ایران»، مسئله خود را فهم گذشته، حال و آینده روابط خارجی ایالات متحده در قبال چین و ایران با رویکرد بین‌رشته‌ای و فراملی قرار داده، با استفاده از بینش خبرگان، چشم‌اندازی درباره چگونگی و چرایی توسعه و اجرای سیاست‌های واشینگتن در قبال پکن و تهران و

۱. Belal, Kulsoom.

۲. Khalil, Osamah. F

نحوه توسعه سیاست‌های چین و ایران در قبال ایالات متحده و صحنه بین‌المللی ارائه می‌دهد.

یوسی و لبل^۱ (۲۰۱۹) در مقاله «قدرت نرم چین در روابط چین و ایران» با تمرکز بر دو موضوع فرهنگ و آموزش عامه در روابط ایران و چین، بدین گزاره‌ها می‌رسند که حضور چینی‌ها در فرهنگ عامه در ایران با گذشت زمان گسترش یافته و مبادله فرهنگ‌ها را بین آن‌ها بیشتر گسترش می‌دهند، نحوه استقبال از حضور چینی‌ها در میان مردم ایران مثبت ارزیابی می‌شود، نگرش چینی‌ها به ایران حتی اگر در مقایسه با نگرش ایرانیان از سایر کشورها مثبت باشد اما از بخش منفی‌رهای ندارد چرا که چینی‌ها در کشوری با حدود هشتاد میلیون نفر جمعیت تنها یک مؤسسه کنفوسیوس تأسیس کرده‌اند، دلیل سرمایه‌گذاری نسبتاً کوچک در زمینه قدرت نرم ممکن است این باشد که اهداف استفاده از قدرت نرم در راستای دستیابی به دستاوردهای سیاسی، اقتصادی و نظامی است و در انتها پیش‌بینی می‌کنند که مسائل آموزشی، فرهنگی و اجتماعی که قدرت نرم را تشکیل می‌دهند، گسترش می‌یابند اما هسته اصلی روابط را تشکیل نمی‌دهند.

طباطبایی و اسفندیاری (۲۰۱۸)، در کتاب «محور سه گانه: روابط ایران با روسیه و چین» به دنبال فهم روابط سه کشور ایران، روسیه و چین در دوران افول نسبی آمریکا بوده و در کتاب خود اشاره می‌دارند که این سه کشور با رد جهانی بودن ارزش‌های لیبرال غربی، هرکدام افول نسبی هژمونی اقتصادی غرب را یک فرصت می‌دانند. با این حال همکاری میان آن‌ها تکه‌تکه است. نویسندگان همچنین پایان تحریم‌های غرب و توافق هسته‌ای ایران، درگیری سوریه، نهادهای جدید در آسیای مرکزی و شرقی را پتانسیل مناسبی برای وحدت یا واگرایی چشم‌گیر میان سه کشور ارزیابی می‌کنند.

باقری دولت‌آبادی و زارعی (۲۰۱۸) در مقاله «آینده روابط ایران- چین: یک اتحاد یا همکاری؟»، سؤال اساسی‌شان آن است که آیا امکان ارتقای روابط دو کشور در آینده وجود دارد؟ موانع احتمالی بر سر این راه چه خواهند بود؟ در پاسخ به این سؤال، فهم موانع روابط دو کشور را در چهار موضوع ۱. همکاری در بخش انرژی؛ ۲. کمک چین در حل بحران هسته‌ای؛ ۳. موضع‌گیری نزدیک دو کشور در سیاست‌های خارجی خود و ۴. رابطه اقتصادی جست‌وجو می‌کنند.

۱. Yossi Mann & Lebel Udi

یولیانتی و افندی^۱ (۲۰۱۸) در مقاله «استراتژی قدرت نرم در توسعه اقتصادی چین در خاورمیانه»، به دنبال کلید موفقیت چین در انجام توسعه اقتصادی در غرب آسیا در بحبوحه درگیری‌های مختلف در منطقه بوده و در پاسخ به این سؤال، نقش آفرینی بُعد جدیدی چون نقش بسیار قوی «ارزش» از جمله ارزش وفاداری، امتناع از رادیکالیسم و تروریسم و مقاومت در برابر سلطه آمریکا را در راهبرد قدرت نرم چین در قبال ایران مشهود می‌داند.

آزاد (۲۰۱۷) در مقاله «ایران و چین: رویکردی نو به روابط دوجانبه»، مسئله اساسی نوشته خود را بر روی این سؤال استوار کرده که آیا روابط دو کشور بر اساس اصول و تعهدات مشخصی شکل گرفته یا خیر و آیا رویکرد نظری خاصی این دو کشور را به هم متصل می‌کند؟ نویسنده بر این نظر است که روابط میان دو کشور روابط بر اساس اصول محوری و تعهدات مشخص شکل نگرفته و فاقد هرگونه منافع مشترک در کوتاه‌مدت یا بلندمدت است. آزاد، پیش‌بینی می‌کند که دو نظام سیاسی در تهران و پکن، در نهایت ممکن است هرکدام به یک قطب قدرت جداگانه در سطح منطقه‌ای و بین‌المللی کمک کنند تا اینکه به‌طور وفادارانه و ثابت‌قدم در ارتباط با یکدیگر حرکت کنند.

با نظر به متن‌های مورد اشاره در پیشینه، سنخ تحلیل‌های استفاده‌شده را می‌توان این‌گونه نظم‌بخشی کرد:

۱. برخی از پژوهش‌ها جنبه توصیفی داشته و تنها در پی بیان تاریخ روابط دو کشور چین و ایران و در جاهایی میان سه کشور ایران، چین و ایالات متحده آمریکا بوده و وارد بررسی مسئله در فضای آینده‌پژوهی نمی‌شوند؛
۲. برخی از پژوهش‌ها جنبه تحقیقی داشته و ارزیابی از وضعیت گذشته و موجود روابط دو کشور را محل توجه قرار می‌دهند؛
۳. برخی جنبه تبیینی داشته و به علت‌یابی مسئله روابط دو کشور و یا فهم دقیق‌تر و عمیق‌تری از روابط ایران و چین می‌پردازند؛
۴. برخی نیز واجد تحلیل پیش‌بینانه بوده و تک‌گزاره‌های منفک از هم و از آنچه در حال اتفاق افتادن هست را بیان می‌دارند. اگر سخنی هم از آینده به میان آورده‌اند، آینده را به‌عنوان مسئله اساسی طرح، محل توجه

۱. Yulianti, Dina & Affandi

قرار نداده و به صورت حاشیه‌ای به موضوع نگاه کرده‌اند. این تحقیقات تنها برای درک بخشی از صحنه آینده مفید هستند.

اما با توجه به بررسی پیشینه می‌توان نقاط تمایز مقاله را بدین‌گونه مطرح نظر قرار داد که سنخ تحلیل مورد اشاره در این پژوهش، تجویزی بوده و به دنبال تصویرسازی و ساخت آینده در قالب سناریوهای محتمل می‌باشد.

در مقامی دیگر باید گفت: اساساً برای رسیدن به مشارکت راهبردی در افقی میان‌مدت و بلندمدت، نیازمند درک ابعاد کلیدی آینده (پیشران‌ها) و ترسیم سناریوها و به تبع آن، طراحی چشم‌انداز مشترک بوده و این مهم در مقاله مورد توجه قرار گرفته است.

۲. روش‌شناسی

از آنجایی که این پژوهش، به حل مسائل مصداقی می‌پردازد، پژوهش توسعه‌ای و از آنجایی که به بسترسازی برای پژوهش‌های کاربردی در زمینه استخراج نظام‌های تمدنی در حوزه روابط بین‌الملل اهتمام می‌ورزد، پژوهش کاربردی نیز خواهد بود. رویکرد پژوهش حاضر، استفاده از رویکردهای کیفی است. همچنین این پژوهش، با اتخاذ استراتژی ترکیبی، از اقدام‌پژوهی برای گردآوری، تحلیل و تفسیر داده‌ها بهره برده است. استراتژی اقدام‌پژوهی به شیوه‌های مختلفی از جمله مشاوره در فرایند، کار میدانی بالینی، یادگیری در عمل، مشاهده مشارکتی، علم مبتنی بر عمل و ... انجام می‌شود که همگی واجد چهار ویژگی: اقدام عملی، تمرکز بر مشکل، نظام‌مند بودن مراحل و همکاری مبتنی بر اعتماد متقابل میان مشارکت‌کنندگان در پژوهش، هستند (Danaeifard, 2013: 260-262). دوره زمانی در نظر گرفته‌شده، ۶ سال آینده و تا سال ۲۰۳۰ است. به نظر می‌رسد برای ساخت آینده، بازه زمانی ۶ ساله مناسب باشد. قلمرو موضوعی آن، روندها، پیشران‌ها و عدم قطعیت‌های دیپلماسی ایران و چین است. قلمرو مکانی پژوهش نیز ایران و چین است. جامعه‌ای آماری پژوهش حاضر نیز متشکل از نخبگان جامعه علمی و حاکمیتی کنشگر تحت نفوذ و خارج از کنترل ایران و چین در روابط دو کشور هستند. به‌طور حتم، برای آنکه سناریوها و توصیه‌های ناشی از آن وارد صحنه سیاست‌گذاری شوند، می‌باید «کنشگران در واقعیت» از دو کشور درگیر موضوع پژوهش شوند. از طرفی هم چون رویکرد تحلیلی پژوهش حاضر به لحاظ مسئله، ماهیت‌محور و معطوف به آینده می‌باشد و در زمره یک فعالیت آینده‌پژوهی و کیفی است، توجه شد که اولاً هدف از نمونه‌گیری در

پژوهش‌های کیفی، کسب درک عمیق از پدیده موردبررسی است و ثانیاً انتخاب مشارکت‌کننده در پژوهش کیفی با هدف دستیابی به بیشترین اطلاعات در مورد پدیده موردبررسی انجام می‌شود و ثالثاً در انتخاب مشارکت‌کننده (کنشگر) در فعالیت آینده‌پژوهی - اگر رهیافت واقع‌گرایی انتقادی را برگزینیم - کنش با واقعیت مهم است. بر همین اساس تعداد ۴۱ نفر برای استفاده در جلسات ذهن‌انگیزی، پنل خبرگی و ... محل توجه قرار گرفتند. در جامعه آماری، چهارچوب ذیل محل توجه قرار گرفت:

جدول ۱: افراد شرکت‌کننده در جلسات

تعداد	تخصص مطالعاتی	مدرک تحصیلی	گروه تخصصی
۸	چین‌شناس	دکتری	اساتید جامعه علمی (دانشگاهی، پژوهشگاهی و اندیشکده‌ای)
۱	حقوق تجارت		
۱	آینده‌پژوهی		
۷	علوم سیاسی و روابط بین‌الملل		
۱۴	چین‌شناس	دکتری	کارگزاران حاکمیتی
۳	چین‌شناس	دانشجوی دکتری	
۱	آینده‌پژوه	دکتری	
۲		دانشجوی دکتری	
۲	روابط بین‌الملل	کارشناسی ارشد	
۲	تاریخ	دکتری	
	سیاست‌گذاری فرهنگی		

گردآوری داده‌ها در این پژوهش از طریق مطالعه اسنادی، برگزاری مصاحبه‌ها و پنل خبرگی صورت گرفته است همچنین در تجزیه و تحلیل داده‌ها، ابتدا دیدبانی صحنه روابط میان ایران و چین صورت گرفت؛ در فاز دوم، پیشران‌ها مشخص شده و در فاز سوم، توسعه سناریوهای روابط ایران و چین بر اساس رویکرد سناریویی GBN طراحی شد. چرا که روشن است هر دو طرف به دنبال همکاری هستند اما نمی‌توان گفت که آینده این همکاری به مشارکت راهبردی ختم خواهد شد یا خیر.

۳. چهارچوب نظری

۳-۱. نظریه برنامه‌ریزی سناریویی

هر سناریو از سه بخش عمده تشکیل شده است: عناصر نسبتاً مشخص، نیروهای پیشران و عدم قطعیت‌های حساس. سناریوها با دو دنیای متفاوت سروکار دارند؛ ابتدا به دنیای حقایق موجود در جهان اطراف و سپس دنیای ادراک این حقایق که در ذهن مدیران با ساختارهای ذهنی مختص خودشان به وجود می‌آید. سناریو ابزاری است برای نظم و ترتیب بخشیدن به درک و تصور افراد نسبت به محیط‌های بدیل آینده‌ای است که تصمیم‌های آن شخص یا سازمان یا کشور در هر کدام از آن‌ها به وقوع می‌پیوندد. در این میان تمرکز کلیدی سناریوها بر شناسایی عدم قطعیت‌های اصلی و تأثیرگذار بر تصمیم‌های راهبردی پیش روی سازمان است. سناریوها پیش‌بینی آینده نیستند بلکه داستان‌هایی با سازگاری منطقی درونی درباره آینده‌های ممکن هستند. به عبارتی، برنامه‌ریزی بر پایه سناریوها در واقع کالبدشکافی آینده‌های نامعلوم و مسائلی است که افراد از آن‌ها صرف‌نظر کرده‌اند. سناریوها با کالبدشکافی این عدم قطعیت‌ها، افراد را نسبت به اتفاقات ممکن آینده آگاه‌تر و آماده‌تر کرده و از آینده غفلت‌زدایی کرده و میزان غافلگیری را کاهش می‌دهد. برای سناریوسازی نیز سه رهیافت کلی مرسوم است: رهیافت شهودی، رهیافت تحلیل تأثیرات روند و رهیافت تأثیرات متقابل (Schwartz, 2009).

۳-۲. خط‌مشی‌گذاری مبتنی بر شواهد

منظور از شواهد، نتایج پژوهش‌های نظام‌مند و همه‌جانبه برای افزایش دانش است و خط‌مشی‌گذاری مبتنی بر شواهد رویکردی است که به افراد کمک می‌کند در تصمیم‌گیری‌های خود با اطلاعات بیشتری اقدام کنند و از بهترین شواهدی که در دسترس قرار دارد در جهت استقرار، اجرا و توسعه خط‌مشی‌ها استفاده کنند (Davies, 2004). خط‌مشی‌گذاری مبتنی بر شواهد بر مبنای این ایده استوار است که در تصمیم‌گیری‌ها باید از اطلاعات شواهد موجود بهره برد.

در خط‌مشی مبتنی بر شواهد، شواهد برآمده از کنش کنشگران یا کنش در واقعیت است که این موضوع نیز در طراحی سناریوها بسیار مهم است. شواهد را می‌توان در مقامی دیگر به‌عنوان نشانک‌های ضعیف و نشانک‌های قوی یک موضوع

دانست که پیش‌بینی و درک از آینده می‌باید مبتنی بر شواهد و به عبارت بهتر آگاه از شواهد (متأثر یا پیش‌زمینه‌بودن شواهد) باشد (Bulmer, 2007).

۳-۳. نظریه سازه‌انگاری

این نظریه که ریشه در نظریه اجتماعی و مباحث فرانظری در کل علوم اجتماعی دارد، با تأکید بر سرشت برساخته روابط بین‌الملل، اهمیت قواعد، رویه‌ها و نهادها در شکل‌دادن به هویت‌های کنشگران و اهمیت هویت در شکل‌دادن به منافع و سیاست‌ها، از یک‌سو راه را برای تبیین هم‌شکلی‌ها و تداوم‌ها در سیاست بین‌الملل و سیاست خارجی کشورها می‌گشاید و از سوی دیگر به‌طور بالقوه با تأکیدی که بر تاریخی بودن و برساخته بودن نظام بین‌الملل و هویت کنشگران دارد، راه را برای نظریه‌پردازی هنجاری و تجویزی در روابط بین‌الملل می‌گشاید. سازه‌انگاری مبتنی بر سه مفروضه اصلی هستی‌شناختی است: برساخته بودن هویت و اهمیت ساختارهای معنایی و فکری در آن، رابطه متقابل میان کارگزار و ساختار و نقش هویت در شکل‌دادن به منافع و سیاست‌ها (Moshirzadeh, 2004).

۳-۴. عناصر از پیش مشخص

برخی از آینده‌پژوهان تأکید زیادی بر روی فرایند تغییر چون جنگل‌زدایی مناطق گرمسیری، افزایش دی‌اکسید کربن، تسلیحات هسته‌ای و ... دارند اما پشت سر این فرایندهای سریع، پیوستگی‌های قدرتمندی همچون پیوستگی زبان، سنت، فرهنگ، قوانین طبیعی و ... وجود دارند که بسیار کند تغییر می‌کنند (Slaughter, 2006:20). این عناصر نسبتاً مشخص، وابستگی به هیچ زنجیره خاصی از حوادث ندارند. اگر چیزی فارغ از به‌وقت پیوستن سناریویی، از پیش مشخص باشد، پس آن چیز یک عنصر نسبتاً مشخص است (Schwartz, 2009:12-15). عناصر از پیش مشخص عناصر قابل پیش‌بینی هستند و می‌توان آن‌ها را به چهار گروه تقسیم کرد: پدیده‌هایی که با سرعت تغییر کنند؛ موقعیت‌های محدودکننده؛ رخ داده و نتیجه‌گیری‌های اجتناب‌ناپذیر.

۳-۵. پیشران

«پیشران‌ها» عناصری در محیط هستند که باعث حرکت و تغییر می‌شوند؛ یعنی مسائلی که دارای قدرت و جهت‌گیری آشکار در طول زمان بوده و عرصه اقدام را در محیط شکل می‌دهند (Kees van der Heijden, 2012: 149). با این تعریف می‌توان گفت که پیشران‌ها به‌مثابه نیروهای شکل‌دهنده آینده‌های مختلف عمل می‌کنند. البته با توجه به اینکه شمار نیروهای تأثیرگذار بر یک موضوعی می‌تواند بسیار زیاد باشد، می‌توان در حالتی کلی، برای شناخت پیشران‌ها به تقسیم‌بندی دوگانه «نیروهای محیطی» و «و اقدامات نهادها» اشاره داشت. نیروهای پیشران اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، فناورانه و ... را می‌توان در زمره نیروهای محیطی و کنش‌های رسمی و غیررسمی سازمان‌ها و نهادهای ذی‌نفع و ذی‌نفع‌موضوع مورد بررسی را در زمره اقدامات نهادها جای داد.

۳-۶. عدم قطعیت‌های کلیدی

برای درک آینده می‌باید نااطمینانی را به‌خوبی شناخت؛ آینده‌نگاری به‌دنبال درک دو مقوله ناشناختگی و عدم قطعیت آینده است. برای درک نیز می‌باید در ابتدا نسبت به عدم قطعیت به تحلیلی جامع دست یافت. کورتنی و همکاران، چهار سطح را برای عدم قطعیت بیان می‌دارند: ۱. آینده روشن که با ابزارهای مرسوم و پیش‌نگری‌های تک‌بعدی، اقدام به تدوین راهبرد می‌شود؛ ۲. طیفی محدود از آینده‌های بدیل که با استفاده از سناریوهای مجزا و طرح‌های اقتضایی محدود، تحلیل انجام می‌شود؛ ۳. آینده با عدم قطعیت بیشتر که می‌توان چند سناریوی محتمل را توسعه داد و ۴. آینده با عدم قطعیت‌ها دارای ابهامی واقعی که شناسایی متغیرهای شکل‌دهنده آینده، دشوار است. برای تدوین راهبرد، سناریوهایی با دورنمای وسیع‌تری درباره طیف احتمالات در اختیار قرار می‌گیرد تا پابرجایی راهبردها بر اساس این سناریوها آزموده شوند (Courtney et al. 1997; Courtney, 2001). پس از شناخت عدم قطعیت‌ها، شناسایی عدم قطعیت‌های کلیدی مهم خواهد بود. عدم قطعیت‌های کلیدی، بر اساس دو معیار «درجه شدت تأثیر عامل» و «وسعت تغییر عامل» سنجیده می‌شود. «درجه شدت تأثیر عامل» بیانگر این موضوع است که چگونه تغییرات شدید در این عامل به‌خصوص، در عملکرد موضوع مورد مطالعه اثر می‌گذارد. «وسعت تغییر عامل» بیانگر مقدار تغییر این عامل احتمالاً در بیش از دو سال آینده است (Monzavi, 2009: 66).

۴. تجزیه و تحلیل داده‌ها

سناریوها ساختنی هستند و این ساخت نمی‌تواند ریشه در واقعیت نداشته باشد و فرایندی نظام‌مند است که با بهره‌گیری از رویدادها و روندها، دست به ساختی ممکن و باورپذیر می‌زند. بر همین اساس نیز با نظر به مطالعات اسنادی و رجوع به خبرگان و نخبگان حوزه روابط ایران و چین، سه محور اصلی ۱. عناصر ثابت و مشخص؛ ۲. نیروهای پیشران و ۳. عدم قطعیت‌های کلیدی روابط ایران و چین در افق ۲۰۳۰ شناسایی شدند.

۴-۱. عناصر از پیش مشخص

۴-۱-۱. موقعیت ژئواکونومیک ایران

از نظر آماری، ایران در عین دارا بودن یک درصد جمعیت جهان، هفت درصد از ذخایر طبیعی جهان از جمله ۱۱ درصد از ذخایر نفت جهانی اثبات شده و ۱۶ درصد از منابع گاز طبیعی جهان را در اختیار دارد که ارزش آن به ۱۳۳ میلیارد بشکه نفت (۱۷ میلیارد تن) و ۲۷ تریلیون متر مکعب گاز، در مجموع ۴۰۰۰ میلیارد دلار با قیمت فعلی نفت و گاز تبدیل می‌شود (OPEC, 2020). از آغاز روابط ایران و چین در دوران معاصر، انرژی، ستون اصلی این روابط بوده است. چین تلاش‌های مهمی برای تنوع بخشیدن به منابع نفتی خود، توسعه منابع در روسیه، آسیای مرکزی، آفریقا و آمریکای لاتین انجام داده است. در دهه اول قرن حاضر، ایران به همراه آنگولا و عربستان سعودی، جزو سه تأمین‌کننده اول نفت چین بودند (IEEJ, 2012). به نظر می‌رسد این تأمین‌کنندگی فعلاً ادامه داشته باشد. با این حال تحریم‌های بین‌المللی علیه ایران باعث کاهش عرضه نفت ایران به چین شده است. از سال ۲۰۱۸، واردات نفت چین از ایران شاهد روند نزولی است که تا سال ۲۰۲۰ نیز ادامه داشت (Workman, 2020). با این همه هر دو کشور از راهبردها و ابزارهای مختلفی برای تأمین پنهانی استفاده کرده‌اند (Ibid and Scheid & Gupte, 2020) و این موضوع اعتراض ایالات متحده آمریکا را نیز در پی داشته است (Chazan, 2020).

۴-۱-۲. پیشینه تمدنی و شباهت‌های تاریخی و سیاسی

میان چین و ایران شباهت‌های قابل توجهی به‌ویژه در حوزه هویت سیاسی و تاریخی وجود دارد که به تقویت روابط دو کشور کمک می‌کند. مهم‌ترین آن‌ها پیشینه

تمدنی هر دو ملت است. در این میان چین با بازتاب‌هایی مانند رؤیای چینی و احیای مسیر ابریشم از طریق ابتکار کمربند و جاده، همچنان ایران با خواندن غرب آسیا به‌عنوان بخش مهمی از تمدن اسلامی، تمایل دارند که شکوه گذشته خویش را مجدداً بازآفرینند.

۴-۲. نیروهای پیشران

۴-۲-۱. ابزارهای توسعه موقعیت چین

چین به‌عنوان مهم‌ترین قدرت در حال افزایش در سیستم بین‌الملل، با افزایش نفوذ سیاسی، اقتصادی، نظامی و فرهنگی، به یک «قدرت نظریه‌پردازی» تبدیل می‌شود که ایده‌های غالب در روابط بین‌الملل را شکل می‌دهد. آن‌گونه که ادعا می‌شود چین به‌سوی ایجاد یک سنت خاص در روابط بین‌الملل که مستقل از دیگر سنت‌هاست، در حال حرکت است (See: Waever, 1998) و در حکم یک قدرت جهانی، به توسعه ساختارهای سازمانی موازی با هدف افزایش وزن چین در تصمیمات توسعه جهانی روی آورده است. در عرصه اقتصادی، چین با طرح ابتکار «کمربند و جاده»، شکل جدیدی از همکاری اقتصادی بین‌المللی برای قرن ۲۱ را پیشنهاد داده است. بر همین اساس ایجاد یک موسسه مالی چندجانبه برای توسعه زیرساخت‌ها در آسیا^۱ محل توجه قرار گرفت (Chen, 2015). در حوزه مسائل نظامی و سیاسی نیز، چین از نظر تاریخی، تصویر «بازیگری متجاوز» را نداشته است. چین با این تصویر ذهنی، به دنبال طرح ایده‌هایی است تا زمینه را برای ظهور مسالمت‌آمیز در جهان و همراهی همسایگانش در مورد اهداف خود فراهم کند. البته در عمل، تصویر قدرت «نرم» و «سخت»، با یکدیگر گره خورده‌اند (Linus & Pan, 2020).

۴-۲-۲. نقش آفرینی ایالات متحده آمریکا در روابط ایران و چین

روابط ایران و چین در صادرات و واردات تا حدی به یکدیگر وابسته‌اند. همکاری اقتصادی بدون رویارویی نیست زیرا منافع ملی متفاوت است و اختلاف نظرها در مورد نقش مناسب دولت و نظام ارزشی جهانی رخ می‌دهد. با این حال، اختلاف عمده‌ای میان چین و ایران وجود ندارد و روابط عمدتاً با دوستی و نه خصومت توصیف و پیگیری می‌شود.

ایران و ایالات متحده، رقیبان ایدئولوژیک با نظام‌های ارزشی متفاوت، یکی با نقش «بازیگر جهانی» و دیگری با نقش «بازیگر منطقه‌ای» که این نقش‌ها باعث بروز تنش‌هایی جدی در رابطه میان دو کشور شده است.

رابطه چین و ایالات متحده در حوزه آسیا و اقیانوسیه احتمالاً پیچیده‌تر از جاهای دیگر است. اگر قرن بیست و یکم به یک قرن آسیایی تبدیل شود، این به دلیل ظهور چین است. جوزف نای معتقد است که یکی از تغییرات عمده قدرت در قرن حاضر، قدرت‌یافتن چین است و این نگرانی در ایالات متحده فزاینده شده که چین در حال تبدیل شدن به تهدید جدی برای اوست (Nye, 2013: 397).

ایالات متحده از افزایش نفوذ چین احساس خطر می‌کند درحالی‌که چین نسبت به ایالات متحده به خاطر دنبال کردن سیاست سد نفوذ، بدگمان است. با این همه به دلیل سرمایه‌گذاری و تجارتی که آن‌ها را به هم پیوند می‌دهد، عقب‌نشینی عمده اقتصادی از سوی یک طرف، تأثیرات منفی بر طرف دیگر خواهد داشت. این مهم باعث شده که چین و ایالات متحده به‌جای اختلافات و رقابت، بر منافع و ظرفیت مشترک خود برای همکاری تمرکز داشته باشند. این همکاری نه تنها در حوزه اقتصادی و نظامی بلکه در عموم مسائل آموزش، فرهنگ، مسائل راهبردی و امنیتی بین‌المللی مانند مبارزه با تروریسم، منع گسترش سلاح‌های هسته‌ای، ضد دزدی دریایی، کنترل مواد مخدر و برنامه‌های هسته‌ای ایران و کره شمالی نیز وجود دارد (Jiechi, 2013).

۳-۲-۴. سیاست خارجی ایران و جهان اسلام در حوزه امنیتی

به‌طور حتم، سیاست خارجی و امنیتی ایران با وضعیت حضور او در جهان اسلام درهم‌تنیده است. این واقعیت که منافع کشورهای غرب آسیا فقط گاهی اوقات هم‌زمان می‌شود، عامل اصلی وضعیت فعلی سیاست خارجی و امنیتی ایران است. شوره‌های ثابت و موقت تنظیم‌گر در غرب آسیا نیز تاکنون نتوانسته‌اند دیپلماسی «واقعی» و سیاست خارجی متناسب با منافع کشورهای غرب آسیا را تأمین کنند. وقت آن است که از ابزارهای جدیدی استفاده شود که امکان ایجاد ائتلاف‌های عمل‌گرایانه بیشتری را برای کشورهایی که مایل به همکاری هستند، فراهم کند. ابزار اول، ابتکار کمربند و جاده می‌تواند پیشگام ایجاد ائتلاف‌های اقتصادی باشد؛ کشورهای غرب آسیا طرفدار پروژه چین هستند. گفت‌وگوی راهبردی میان چین و کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس که در سال ۲۰۱۰ فعال شده است،

بستر مؤثری میان طرفین برای بحث در مورد چگونگی ارتقای «کمر بند اقتصادی جاده ابریشم» است (Amighini, 2016:106).

ابزار دوم نیز می‌تواند توجه به مفهوم جدیدی از تقسیم کار در میان بسیاری از ذی‌نفعان سیاست خارجی آسیا باشد و سیاست‌های خارجی مؤثرتری را برای آن فراهم می‌کند. تسهیل فرمول تقسیم کار می‌تواند با اتخاذ راهبرد ایجاد حکمرانی شبکه‌ای صورت پذیرد؛ اینکه در آینده، گروه‌های مختلف علاقه‌مند در حل مشکلات حکومت همچون سازمان‌های عمومی محلی، سازمان‌های مردم‌نهاد، رسانه‌ها و نهادهای عمومی در کنار سیاستمداران وارد صحنه خط‌مشی‌سازی و خط‌مشی‌گذاری شوند (Kaivo-oja & Stenvall, 2013).

از طرفی دیگر چین در حال گسترش شبکه ابتکار کمر بند و جاده^۱ است و همچنان به سرمایه‌گذاری عظیم در پروژه‌های زیرساختی در راستای شبکه خود می‌پردازد. هم‌زمان می‌توان دریافت که بیشتر دالان‌های پیشنهادی چین از کشورهای مسلمان عبور می‌کند. نکته مهم در این باره آن است که هرچه چین گستره خود را در غرب آسیا افزایش می‌دهد، موضوع تعامل چین با جهان اسلام و در متن این ارتباط، تعامل با ایران، مهم خواهد شد. هر دو طرف دارای بنیان‌های ایدئولوژیکی قوی با جهان‌بینی، نظام‌های سیاسی، حکومتی و اقتصادی برآمده از آن هستند که تأثیر آشکاری بر روابط دو کشور دارد. علاوه بر این با توجه به وضعیت رفتار چین با مسلمانان اویغور، با افزایش نفوذ چین، این موضوع در ایران نگرانی ایجاد می‌کند (Selmier, 2018). این توجهات بر ترسیم مدل سیاست خارجی و امنیتی ایران تأثیرگذار است.

۳-۴. عدم قطعیت‌های کلیدی

عدم قطعیت‌ها محل تلاقی ترس‌ها و امیدهاست، شدن‌ها و نشدن‌ها و تردیدها در مورد روشنایی و تاریکی است. در عدم قطعیت‌ها می‌باید احتمال دو سر طیف یکسان باشد. در گام اول برخی از عدم قطعیت‌های برآمده از اسناد، مانند حل مسئله ایران با غرب، در رجوع به خبرگان یا به‌عنوان عدم قطعیت شناخته نشدند (چرا که نشانک‌های قوی مبنی بر پررنگ بودن یک سر طیف مبنی بر عدم حل مسئله در افق

۱. ابتکار کمر بند و جاده شش دالان اصلی اقتصادی دارد: ۱. پل جدید سرزمین اوراسیایی؛ ۲. دالان چین - آسیای مرکزی - غرب آسیا؛ ۳. دالان اقتصادی چین - پاکستان؛ ۴. دالان بنگلادش - چین - هند - میانمار؛ ۵. دالان چین - مغولستان - روسیه ۶. دالان چین - شبه جزیره هندوچین (Gill, Lall, and Lebrand, 2019).

۲۰۳۰ در مقابل سر دیگر طیف وجود داشت) و یا آنکه اهمیت آن موضوع را به عنوان یک عدم قطعیت، در نسبت با دیگر عدم قطعیت‌ها، پایین تر می دانستند. بر همین اساس در گام دوم، عدم قطعیت‌های کلیدی با نظر به عناصر ثابت، پیشران‌ها و نقش‌آفرینی اصلی خبرگان، با ملاحظه «طیف پایین تا بالا بودن میزان عدم قطعیت» و «درجه اهمیت آن عدم قطعیت» تعیین شدند:

- ❖ عدم قطعیت نسبت به میزان همکاری یا تقابل چین با آمریکا؛
- ❖ عدم قطعیت نسبت به میزان ورود یا عدم ورود به اتحاد راهبردی چین با ایران.

۵. سناریوهای محتمل در روابط ایران و چین

سناریوها می‌توانند طیفی از رویدادهای احتمالی را نشان دهند. از این نظر، سناریوها توصیفات منسجم و جامع از موقعیت‌های احتمالی آینده و همچنین مسیرهای محتمل منتهی به این موقعیت‌ها هستند (Gabriel, 2014). از سناریوها می‌توان به عنوان روش پژوهشی برای ساخت آینده روابط دوجانبه ایران و چین استفاده کرد. باید توجه داشت که در کاربست روش سناریو به‌طور کلی نمی‌توان از چهارچوب‌های شناختی خود فراتر رفت (Bishop, 2007).

اینکه چرا سناریوها توسعه داده می‌شود، بدین خاطر است که سناریوها تحولات ناهمگون آینده را به تصویر می‌کشند و این تحولات بدیل را قابل تصور، ممکن و قابل ساخت توسط ذی‌نفعان می‌سازند. سناریوها ابزاری برای پیش‌بینی نیستند مگر برای آینده‌نگری. رویکرد آینده‌نگری می‌تواند به روشن شدن برخی نقاط کور، تأمل در انتظارات و پیش‌بینی شگفتی‌سازها کمک کند (Ramirez et al. 2015). تولید سناریوها در یک فرایند چهار مرحله‌ای انجام شده است؛

در مرحله اول، با درگیر کردن خبرگان به بررسی انتقادی مفروضات کلیدی و شناسایی پیشران‌های کلیدی که به احتمال زیاد مسیر آینده را شکل می‌دهند، در رابطه با روابط میان ایران و چین پرداخته شد؛

در مرحله دوم، در جلسه ذهن‌انگیزی، مجموعه‌ای از پیشران‌های کلیدی توسعه داده شد؛ در مرحله سوم، عدم قطعیت‌های کلیدی شناسایی شدند و در ادامه، شاخص‌های راهنما نوشته شدند. به دنبال روش «تولید سناریوهای چندگانه»، پیشران‌های کلیدی از نظر اعتبار نیز بررسی شدند.

در مرحله آخر نیز، حالت‌های سناریوها بر اساس دو عدم قطعیت کلیدی بررسی شده و در انتها، سناریوهای باورپذیر نوشته شده‌اند. نگارندگان بر این باور هستند که با توصیفات سناریو، برخی از بینش‌ها را نشان داده و تفکر راهبردی سیاست‌پژوهان و سیاست‌گذاران را تحریک کرده و گفتمانی را در راستای آینده روابط دو کشور ایجاد نمایند (Ramirez et al. 2015).

از همین‌رو چهارچوب سناریو، ترکیبی از پیش‌بینی‌های مختلف پیشران‌های کلیدی شرح داده شده و نظرات خبرگان است. نگارندگان مقاله از چهارچوب‌هایی استفاده کردند تا مطمئن شوند سناریوها اساساً متفاوت هستند؛ به نحوی که پیشرفت‌های به‌واقع بدیل را نشان می‌دهند. بر این اساس سناریوها به ترتیب اولویت و احتمال وقوع، ذکر می‌شود چراکه سناریوها از مقام واقع و آنچه که به واقعیت کنونی نزدیک است، ترتیب‌بندی می‌شوند.

۱-۵. سناریوی اول؛ اژدها با احتیاط می‌راند

چین و آمریکا در تقابل متعادلی قرار دارند؛ نه به یک توافق کامل می‌رسند و نه تقابل رو به افزایشی دارند. از سویی، عمل‌گرایی، مشخصه بارز روابط چین-ایران است. هر دو کشور علی‌رغم اختلافات در جهت‌گیری ایدئولوژیک، همواره روابطشان را بر اساس درک عملی از منافع مشترک اقتصادی خود رشد می‌دهند اما آنچه این رویکرد عملی را محدود می‌کند، جغرافیای ایران است که همیشه او را در مجاورت مناطق درگیر جنگ قرار داده است. تا سال ۲۰۳۰، کماکان به دلیل بروز تعارضات بالا در منطقه و متأثر بودن روابط دو کشور از سیاست قدرت جهانی، ایران و چین توانسته‌اند تنها در برخی حوزه‌ها همکاری‌های محدودی را برقرار کرده و هنوز روابط راهبردی قوی ندارند. هر دو کشور در تلاشند تا منافع خود را حفظ کرده و در عین حال رقابت‌های منطقه‌ای و بین‌المللی را مدیریت کنند. این سناریو می‌تواند شامل مواردی مانند همکاری‌های تجاری و اقتصادی محدود، تبادلات فرهنگی و آموزشی و همکاری در صنایع خاص باشد.

۱. در طراحی عناوین سناریوها، آینده‌پژوهان از استعاره‌های مرتبط با موضوع مورد بررسی استفاده می‌برند تا ارتباط مخاطبان با سناریو، نزدیک‌تر و خلاقانه شود. اژدها، استعاره‌ای مفهومی است که ریشه در استعاره‌های چین باستان داشته و برآمده از اسنادی است که چین و یا دیگر کشورها در نسبت با چین به‌کار می‌برند. به مانند کاربرد «اژدهای خفته بیدار می‌شود» در نسبت با چین چهار دهه اخیر.

شاخص‌ها

- ❖ مجاورت جغرافیایی ایران با مناطق درگیر جنگ و متأثر بودن از سیاست قدرت جهانی در روابط با ایران (Chubin, 1974:172-182)
- ❖ متعادل نگه‌داشتن روابط با ایران توسط چین در راستای حفظ روابط خود با عربستان سعودی و کشورهای حاشیه خلیج فارس برای دستیابی به بازار بسیار بزرگ‌تر و باثبات‌تر (جلسات خبرگانی)؛
- ❖ افزایش وابستگی نفتی چین به عربستان (واردات چین از عربستان، رکورد جدید ۲/۱۶ میلیون بشکه در روز را ثبت کرده است. البته این موضوع در تضاد با سیاست کلی پکن درباره تنوع بخشیدن به واردات نفت است) (Saleh & Yazdanshenas, 2020)
- ❖ پتانسیل بالای ابتکار یک کمربند-جاده برای به حداکثر رساندن یک رابطه جامع از یک‌سو و از سوی دیگر عدم تمایل چین به بروز تنش بیشتر در رقابت ژئوپلیتیک و مذهبی ایران و عربستان (Amighini, 2017: 94)
- ❖ نبود یک اتحاد رسمی رو به پیشرفت در کنار این نکته که پویایی رابطه بسیاری از ویژگی‌های اتحاد را منعکس می‌کند (Shariatinia & Azizi, 2019)؛
- ❖ نبود یک توافق‌نامه نظامی مکتوب در روابط چین و ایران و برآورده نشدن الزامات اتحاد رسمی به دلیل فقدان توافق‌نامه و تعهد امنیتی (Conduit & Akbarzadeh, 2019)
- ❖ احتیاط چینی‌ها در مورد خط لوله انتقال انرژی چین-پاکستان-ایران-ترکیه (Dorsey, 2020)؛
- ❖ احتیاط چینی‌ها در گسترش برنامه ۲۵ ساله همکاری خود با ایران (Dorsey, 2020).

۲-۵. سناریوی دوم؛ اژدها در اقلیم امپراتور^۱ تنها

چین و آمریکا به یک توافق می‌رسند که تنش‌هایشان را کاهش داده و روابط تجاری و اقتصادی میان خود را بهبود بخشند. این شرایط باعث می‌شود که ایران و چین نتوانند روابط خود را به صورت رسمی و راهبردی تقویت کنند. همکاری‌های

۱. امپراتور نیز استعاره‌ای است که دیگر کشورها در نسبت با ایران در گزارش‌های سیاستی خود برای بیان نفوذ ایران در کشورهای منطقه به کار می‌برند.

اقتصادی، تجاری، فناوری، امنیتی و سیاسی میان دو کشور گسترش نمی‌یابد. چین به‌عنوان یک شریک راهبردی اصلی برای آمریکا و بلوک کشورهای خلیج فارس با سردمداری عربستان باقی‌مانده و ایران در انزوای ژئوپلیتیک باقی می‌ماند. همچنین چندین شاخص وجود دارد که می‌تواند به ما نشان دهد که در حال حرکت به سمت این سناریو هستیم.

- ❖ همکاری ایران در چهارچوب دوستی و همکاری چینی-آمریکایی؛
- ❖ فراگیرتر بودن تفکر چینی در نسبت با دیگران و داشتن رابطه‌ای روان و مدارا گونه با تفکر غربی (Ren, 2014)؛
- ❖ روند موفقیت چشم‌گیر توسعه چین پس از ۱۹۷۸ و دسترسی گسترده به سرمایه، بازارها، فناوری و دانش سیستم سرمایه‌داری جهان با محوریت آمریکا (Garver, 2013)؛
- ❖ منطقی، عمل‌گرا و فرصت‌محور بودن تصمیم‌گیری در سیاست خارجی چین بنا به نظر اکثر محققان سیاست خارجی چین (Wang, 2005: 19 and Ashley, 2009: 31)؛
- ❖ وابستگی آینده قدرت چین در نظام بین‌الملل در نسبت با بلوک سنی انرژی غرب آسیا و عدم وجود نشانک‌های ضعیف مبنی بر تقابل با آن بلوک (چرا که در صورت بروز تقابل، کسری انرژی مورد نیاز چین به‌سادگی قابل تأمین نیست).

۳-۵. سناریوی سوم؛ اژدها در خانه امپراتور

حاکمیت ضعیف در غرب آسیا با کشورهای پراکنده از جمله ویژگی‌های اصلی شکل‌دهنده روابط چینی-غرب آسیا در سال ۲۰۳۰ است؛ سیاست‌های خارجی دو کشور چین و آمریکا در اوج بی‌اعتمادی، رقابت و عدم توانایی در تعامل مسئولانه با یکدیگر قرار می‌گیرد. ایالات متحده با اتخاذ سیاست سد نفوذ که ناشی از ترس از تبدیل شدن چین به یک ابرقدرت اقتصادی با قدرت نظامی و سیاسی عظیم است، منجر به شکل‌گیری تنش‌های عمده جهانی می‌شود. ایالات متحده آمریکا تلاشی تهاجمی برای قرار دادن منابع نفت و انرژی غرب آسیا تحت کنترل هرچه بیشتر خود طراحی می‌کند.

چین نیز با طراحی سیاست‌های و اقداماتی برای ترغیب کشورهای غرب آسیا به خود، زمینه‌سازی کرده است که آینده ایالات متحده در غرب آسیا با سطح اعتماد پایین پیش رود.

همچنین چین با رشد توانایی‌های اقتصادی و نظامی خود، با ایجاد همکاری‌های راهبردی با همسایگان و کشورهای آسیایی و با تقویت ساختارهای نهادی موازی، ضمن نادیده گرفتن بازیگران قدیمی، به پیشبرد موقعیت قدرت خود ادامه می‌دهد. شرکای راهبردی جدیدی مانند ایران، روسیه در کنار چین ظهور کرده و خلأ قدرت‌های قدیمی با آنان پر می‌شود. نتیجه این امر، منجر به افزایش اعتماد به نفس در چین برای حل مشکلات غرب آسیا می‌شود. این امر نگرانی جدی برای آمریکا ایجاد می‌کند. در این میان، ایالات متحده متحدان مختلف خود را فرا می‌خواند.

نیاز چین به انرژی وارداتی برای تأمین سوخت توسعه اقتصادی آن تا ۲۰۳۰ افزایش یافته و به همین جهت این کشور نسبت به توسعه روابط نزدیک‌تر با کشورهای مانند ایران، عراق، ونزوئلا و ... اقدامات اساسی شکل می‌دهد. از آن طرف هم ایالات متحده آمریکا برای ضربه زدن به کشورهای مبدأ و مقصد انرژی، با استفاده از نیروی دریایی خود تلاش می‌کند تا جلوی واردات حمل دریایی چین را بگیرد. این برنامه آمریکا، دو کشور ایران و چین را بیش از گذشته نسبت به گسترش ایالات متحده آمریکا در منطقه غرب آسیا بیمناک کرده است.

این کنش و واکنش‌ها و ارزش‌هایی چون مخالفت با یک‌جانبه‌گرایی و آرزوی چندجانبه‌گرایی که به‌عنوان دو ویژگی که زیرساخت و انگیزه‌هایی را برای روابط دو‌جانبه میان دو کشور فراهم می‌کند و همچنین تجربه تحریم‌ها، ایران را وا می‌دارد که جایگزینی روابط راهبردی پیشین ایران با واشینگتن در زمان حکومت شاه را با دوستی با یک کشور بزرگ غیرغربی با حق و تو در شورای امنیت، گسترش دهد. چین نیز روابط خود با ایران را به صحنه‌های سیاسی، امنیتی و دفاعی تسری داده و به سطح همکاری راهبردی بلندمدت ارتقا بخشیده و دیگر کشورهای آسیایی را ناچار به اصلاح سیاست‌های خارجی‌شان می‌کند. این کشورها هم در نسبت با نفوذ منطقه‌ای ایران، درگیر مشارکت در ابتکار کمربند-جاده می‌شوند.

چین و ایران که در ۲۰۳۰ با یکدیگر هماهنگ شده‌اند، نقشی فعال و مسئولانه در غرب آسیا ایفا می‌کنند. همان‌طور که سرمایه‌گذاری‌های چینی در تجارت‌های منطقه‌ای سالانه رشد می‌کند و کشورهای غرب آسیا به‌طور فزاینده‌ای با طرح

ابتکاری کمربند و جاده همبسته می‌شوند، تنش‌هایی که متأثر از حضور نهادهای امنیتی غرب در منطقه است، مجدداً شعله‌ور شده و چین که نگران به خدمت گرفتن مسلمانان چینی برای گروه‌های تروریستی در منطقه است، ابتکارات مشترکی را با ایران برای مبارزه با تروریسم آغاز می‌کند.

شاخص‌ها

- ❖ توسعه رقابت‌های اقتصادی بین چین و آمریکا مخصوصاً در سال‌های اخیر و شواهدی چون تحریم‌های اقتصادی ایالات متحده علیه چین و تحریم‌های متقابل چین علیه آمریکا (جلسات خبرگانی)؛
- ❖ تحت تأثیر بودن سیاست‌های خارجی دو کشور چین و آمریکا از مقولاتی چون بی‌اعتمادی، رقابت و عدم توانایی در تعامل مسئولانه با یکدیگر (Lieberthal & Jisi, 2012)؛
- ❖ ظهور شرکای راهبردی جدیدی مانند ایران و روسیه در کنار چین و پُرشدن خلأ قدرت‌های قدیمی با این کشورها (Schmitt, 2018)؛
- ❖ سیاست‌های تهاجمی ایالات متحده آمریکا در خلیج فارس در راستای تحت کنترل قرار دادن منابع نفت و انرژی غرب آسیا (Liu & Wu, 2010)؛
- ❖ نگران بودن چین درباره مسلمانان چین برای به خدمت گرفتن آنان توسط گروه‌های تروریستی در غرب آسیا (Dorsey, 2016)؛
- ❖ حضور جدی چین به‌عنوان یک مشارکت‌کننده قابل اعتماد و فعال در سازمان‌ها، رژیم‌ها و مجامع بین‌المللی و تأمین مالی نهادهای جهانی مانند بانک جهانی، صندوق بین‌المللی پول و آژانس‌های سازمان ملل (Sus & Pfeifer, 2016)؛
- ❖ قوی بودن تصویر «ایران؛ مانع اصلی متوقف کردن برنامه‌های آمریکا در غرب آسیا» در گفتار و رفتار سیاست خارجی آمریکا (Garver, 2013)؛
- ❖ نقش فعال و مسئولانه چین در منطقه غرب آسیا و شمال آفریقا (Ibid)؛
- ❖ افزایش سرمایه‌گذاری‌های چین در پروژه‌های زیرساختی در سراسر جهان (Gabriel & Susanne, 2017)؛
- ❖ ایفای نقش برجسته ایران در کریدور ریلی جنوبی که به ایجاد تنوع در مسیرهای حمل و نقل برای چین و باز کردن بازارهای جدید برای صادرات آسیای میانه کمک می‌کند (Lianlei, 2016)؛

- ❖ اهمیت غرب آسیا به عنوان منطقه ژئواستراتژیک و تأکید بر ایران به عنوان قدرت منطقه‌ای بالقوه «توپهور»، برای چین (Ibid)
- ❖ توسعه روابط نزدیک‌تر با کشورهایمانند ایران، عراق، ونزوئلا و ... با توجه به افزایش نیاز چین به انرژی وارداتی در عین اینکه ایالات متحده آمریکا آن‌ها را کشورهای می‌داند که در تلاشند نظم جهانی ایجاد شده به دست او را برهم بزنند (Luft, 2003-2004)
- ❖ واردات نفت خام توسط چین به طور عمده از کشورهای عربستان سعودی (۱۶٪)، عمان (۱۰٪)، عراق (۹٪)، ایران (۹٪)، امارات متحده عربی (۴٪) و کویت (۳٪) بر اساس داده‌های «اداره اطلاعات انرژی»^۱ (EIA, 2014)
- ❖ مهم شدن غرب آسیا برای چین به دلیل رشد فزاینده نیازهای صنعت انرژی چین به نفت؛ اگرچه چشم‌انداز تنوع چین به راحتی قابل تغییر نیست. تنوع برای حفاظت از امنیت انرژی به دلیل تجربیات اخیر تحت تأثیر قراردادهایی که قبلاً امضا شده بود، به شدت توسط دولت چین احساس می‌شود (EIA, 2014)
- ❖ امکان بالقوه و بالفعل مواصلاتی شبکه ریلی ایران برای اتصال به راه‌آهن آسیای میانه، آسیای غربی و شمال و جنوب اروپا.

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

مقاله حاضر با بررسی اسناد و مطالعات مربوط به روابط سیاسی ایران و چین در افق ۲۰۳۰، به شناسایی سه محور اصلی تمرکز کرده است: عناصر ثابت و مشخص، نیروهای پیشران و عدم قطعیت‌های کلیدی در روابط ایران و چین. با توجه به این شناسایی‌ها و تحلیل موجود، مقاله به سه سناریو برای روابط سیاسی ایران و چین دست یافته است. نتایج بررسی‌های اسنادی و مشورت با خبرگان نیز نشان می‌دهد که در حال حاضر، ایران و چین علی‌رغم شباهت‌های تاریخی و سیاسی و همچنین منافع راهبردی در مقابله با یک‌جانبه‌گرایی ایالات متحده در غرب آسیا و ترسیم چندجانبه‌گرایی برای همکاری قوی‌تر در منطقه، با عدم قطعیت‌هایی در راه تبدیل روابط به یک مشارکت راهبردی روبه‌رو هستند اما برای رسیدن به چشم‌انداز مطلوب می‌باید سناریوهای محتمل میان دو کشور، اولویت‌های کلیدی و رهنگاشت سیاست‌های مختلف نگاشته شود تا بر آن اساس،

1. Energy Information Administration.

دست به همکاری و ارتباطات راهبردی زنند. برای این شرایط، سناریوها به‌عنوان یک آزمایشگاه شبیه‌سازی آینده‌های جایگزینی که برآمده از شواهد و نظرات خبرگان است، ما را به سمت سیاست‌گذاری پابرجا رهنمون ساختند. بررسی‌ها روشن داشتند که سناریوهای جامع اندکی در خصوص روابط چین و دیگر کشورها همچون ایران وجود دارد. مقاله حاضر با توصیف سه سناریو برای ایران و چین تا سال ۲۰۳۰، اولاً نظام سیاست‌گذاری کشور را با سناریوهای پیش‌روی روابط دو کشور آشنا کرده و ثانیاً سیاست‌گذاران را به سمت تعیین اولویت‌های کلیدی و ترسیم رهنگاشت حوزه اولویت‌دار شناسایی شده در میان دو کشور هدایت می‌کند.

نویسندگان مقاله با توجه به مطالعات مشابه و نظرات گروه خبرگانی و با هدف ارائه چشم‌اندازهای آینده‌محور برای سیاست‌پژوهان و سیاست‌گذاران و فعال‌سازی آنان برای طی مسیرهای باقی‌مانده این ایده (تعیین اولویت‌های کلیدی روابط ایران و چین و نگاشت نقشه راه آن)، به ترسیم سناریوها برای روابط ایران-چین جهت پرهیز از غافلگیری درباره واقعیت‌های در حال ظهور در میان روابط دو کشور رسیدند.

پیشنهادها

- ❖ نگاه به سناریوهای ترسیم شده، کنشگران اصلی دو طرف و خاصه ایران را قادر می‌سازد تا نظر یکدیگر را با نگاه به آینده، بهتر درک کرده و روش‌های مؤثرتری برای ایجاد اعتماد راهبردی ارائه کنند و پتانسیل یک رابطه بلندمدت میان ایران و چین را بهبود بخشند؛
- ❖ با توجه به اینکه تحلیل سناریوها بر اساس شواهد و نظرات خبرگان انجام شده است، مقاله حاضر می‌تواند به‌عنوان یک منبع مفید برای سیاست‌پژوهان و سیاست‌گذاران در زمینه تدوین چشم‌اندازهای آینده‌محور و تعیین اولویت‌های کلیدی روابط دو کشور و ترسیم رهنگاشت دو کشور مورد استفاده قرار گیرد؛
- ❖ دو کشور باید هدف‌های مشترک و روشنی را برای توسعه روابطشان تعیین کنند. این هدف‌ها می‌توانند شامل توسعه همکاری‌های اقتصادی، تبادل فناوری، تقویت همکاری در زمینه انرژی و تجارت بین‌المللی و تقویت همکاری سیاسی و فرهنگی باشند؛

- ❖ ترسیم یک چشم‌انداز مشترک شفاف و طولانی‌مدت و به تبع آن شناسایی هدف‌ها و مأموریت‌های مشترک میان دو کشور به‌طور محسوس مورد نیاز است؛
- ❖ با توجه به اهمیت BRI^۱ برای چین و تأثیر این ابتکار بر ایران، لازم است به‌صورت شفاف‌تری شرایط حضور ایران در این مقوله مشخص شود؛
- ❖ جهت به واقعیت پیوستن سناریوها و تعیین اولویت‌های کلیدی و ترسیم رهنگ‌هاست روابط دو کشور، طراحی یک خط ثابت گفت‌وگوهای سیاستی و سیاسی میان نخبگان علمی و سیاسی دو کشور پیشنهاد می‌شود. از رهگذر این گفت‌وگوها، مفروضات، اهداف، نقاط قوت و ضعف و فرصت و تهدید دو طرف در راستای رسیدن به فهم مشترک روشن می‌شوند. این تبادل نظر می‌باید متمرکز بر مسائل منطقه‌ای و جهانی، هم‌افزایی نهادی، مالی و ارتباطی در سازمان‌های بین‌المللی و رسیدگی به نگرانی‌های مربوط به امنیت منطقه غرب آسیا باشد؛
- ❖ برگزاری نشست‌ها و تشکیل کمیته‌های مشترک میان دو کشور می‌تواند به تعیین مسیرهای همکاری و راهبردهای مشترک برای بهبود روابط کمک کند. این کمیته‌ها می‌توانند در زمینه‌های مختلفی مانند اقتصاد، فناوری، انرژی و فرهنگ فعالیت کنند؛
- ❖ برای افزایش اعتماد راهبردی میان ایران و چین سه منبع اساسی وجود دارد که می‌باید درک کافی از آن‌ها صورت پذیرد: ۱. نظام ارزشی و فرهنگی؛ ۲. سنت‌های سیاسی و درک از فرایندهای سیاست‌گذاری یکدیگر و روابط میان دولت و سایر نهادها و در نهایت ۳. درک تعاملات چین و ایالات متحده آمریکا؛
- ❖ راهبردی شدن در صحنه دیپلماسی میان کشورها منوط به فهم درست ترتیبات نهادی در حوزه فرهنگ و یا به عبارت بهتر همبستگی تمدنی است. ارتباطات تمدنی می‌توانند به‌عنوان نمادهایی برای برانگیختن باورهای نهفته در ارزش‌های مربوط به تاریخ دو ملت مورد استفاده قرار گیرد. پیشنهاد می‌شود برای آنکه بتوان به ساخت آینده مطلوب با دو ویژگی «پایدار» و «اثرگذار» و آگاهی‌بخش در روابط میان دو کشور ایران

۱. Belt and Road Initiative

- و چین دست یافت، طراحی پژوهش‌های سیاستی در لایه تمدنی می‌تواند به ارتقای روابط دو کشور منجر شود. در سطح تمدنی می‌باید به پنج سطح توجه شود: ۱. سطح کارگزاری؛ ۲. سطح ساختاری؛ ۳. سطح گفتمانی؛ ۴. سطح الگوی تعامل و ۵. سطح اصول، ارزش‌ها و قواعد.
- ❖ برای ترسیم درست روابط بین‌المللی دو کشور می‌باید به عوامل اجتماعی خاصی که سازنده مسیر متمایزند، توجه داشت. در این میان توجه و واکاوی پنج مقوله «استثناگرایی چینی»، «فرهنگ تمدنی»، «سنت‌های معرفتی و هویت ملی» و «فهم تاریخی نقش دولت‌ها در نظم جهانی» مهم است؛
 - ❖ با توجه به نقش‌آفرینی جدی مقوله علم، فناوری و نوآوری در جهان کنونی، طراحی پژوهش‌های سیاستی در حوزه سناریوهای دیپلماسی ایران و چین در حوزه علم، فناوری و نوآوری می‌تواند به‌مثابه پیشران روابط دو کشور عمل کرده و منجر به اعتماد و اتحاد راهبردی در میان ایران و چین شود؛
 - ❖ دو کشور می‌باید توجه خاصی به توسعه همکاری در زمینه فناوری و نوآوری داشته باشند. این مهم شامل تبادل دانش فنی، توسعه مشترک پروژه‌های تحقیق و توسعه و تسهیل همکاری میان شرکت‌ها و مراکز تحقیق و توسعه دو کشور می‌باشد.

Reference

- Amighini A (2017). China's Belt and Road: a Game Changer. The Italian Institute for International Political Studies.
- Amighini, A (2016). China Dream: Still Coming True? ISPI.
- Ashley, J. Tellis (2009). "China's Grand Strategy: The Quest for Comprehensive National Power and Its Consequences," in Gary J. Schmitt (ed) *The Rise of China*, New York: Encounter Books.
- Azad, S. (2017). *Iran and China: A New Approach to Their Bilateral Relations*. Lexington Books.
- Bagheri Do. Ali & Rouhollah Zarei (2018). The future of Iran-China relations: an alliance or pure cooperation? *Comparative politics, russia*.9(1): 60-73.
- Belal, K. (2020). China-Iran Relations: Prospects and Complexities. *Policy Perspectives*. 17(2): 47-66.
- Bishop, P. et al. (2007). The current state of scenario development: an overview of techniques. *Foresight*, 9 (1), 5-25.
- Bulmer M, Coates, E. & Dominian L (2007). Evidence-based policy making. In H. Bochel & Duncan (Ed). *Making policy in theory and practice* (pp 87-103). Bristol: Policy.
- Chazan, Y (2020 May 21). US Sanctions Prompt China to Cut Most Iran Oil Supplies, Officially at Least. *Diplomat*. Available <https://thediplomat.com/2020/05/us-sanctions-prompt-china-to-cut-most-iran-oil-supplies-officially-at-leas>.
- Chen, W (2015 October 8). The Potential and Deep Significance of the 'One Belt One Road' Strategy. Available <http://www.71.cn/2015/1008/841082.shtml>.
- Chubin, S (1974). Iran: Between the Arab West and the Asian East. *Survival*. 16 (4), 172-182.
- Conduit, D & Akbarzadeh, S (2019). Great Power-Middle Power Dynamics: The Case of China and Iran. *Journal of Contemporary China*. 28(117), 468-481.
- Courtney, H. (2001). *Foresight: crafting strategy in an uncertain world*. Boston, Massachusetts: Harvard Business Press.
- Courtney, H. Kirkland, J. & Viguerie, P. (1997). Strategy Under Uncertainty. *Harvard Busienss Review*, 75(6), 67-79.
- Danaeifard, Hassan, Alvani, Seyed Mehdi & Azar, Adel (2013). *Methodology of Qualitative Research in Management: A Comprehensive Approach*. Tehran: Saffar.
- Davies (2004). Is evidence-based government possible? Jerry Lee Lecture presented at the 4th Annual Campbell Collaboration Colloquium, Washington DC.
- Dorsey, J.M. (2016). Iddle East and North Africa: Forcing China to Revisit Long-standing Policies. Available http://www.huffingtonpost.com/james-dorsey/middle-east-and-north-afr_b_7434422.html.
- Dorsey, J.M. (2020 September 11). China Could Signal Increased Engagement with Iran but Doesn't," *Modern Diplomacy*. Available <https://moderndiplomacy.eu/2020/09/11/china-could-signal-increased-engagement-with-iran-but-doesnt/>
- Energy Information Administration, (2014 May 14). Country report, China. Available <http://www.eia.gov/beta/international/analysis.cfm?iso=CHN>.

- Esfandiary, D & Tabatabai, A (2018). Triple Axis: Iran's Relations with Russia and China. I.B. Tauris.
- Gabriel, J. (2014). A scientific enquiry into the future. *European Journal of Futures Research*. 2(1), 1-9.
- Gabriel, Johannes & Schmelcher, Susanne. (2017). Three Scenarios for EU-China Relations 2025. *Futures*. 97. 10.1016/j.futures.2017.07.001.
- Garver, J (2013). China–Iran Relations: Cautious Friendship with America's Nemesis, china report. 49(1): 69-88.
- Gill, I. & Lall, S.V. & Lebrand, M. (2019 June 21). "Winners and Losers along China's Belt and Road," *Future Development Blog*. Available <https://www.brookings.edu/blog/future-development/2019/06/21/winners-and-losers-along-chinas-belt-and-road/>
- Huotari, M. Otero-Iglesias, M. Seaman, J. & Ekman, A (2015). Mapping EU-China Relations: A Bottom-Up Approach. *European Think Tank Network on China*.
- IEEJ (2012). Recent trends in Oil Supply from Iran: Oil Group, Oil and Gas Unit. Tokyo: Institute of Energy Economics Japan. Available <https://eneken.ieej.or.jp/data/4363.pdf>.
- Jiechi, Y (2013 July 8). "U.S. China can forge a more cooperative relationship," *Washington Post*. Available at http://articles.washingtonpost.com/2013-07-08/opinions/40444162_1_worldpeace-china-s-cooperation.
- Kaivo-oja, J. & Stenvall, J (2013). foresight, governance and complexity of systems: on the way towards pragmatic governance paradigm. *Journal of European Integration*. 7(7), 28-34.
- Kees van der Heijden & Bill Sharpe (2012). *Scenarios for Success: Turning Insights in to Action*. Translated by Masoud Monzavi. Tehran: Defense Industries Training and Research Institute, Center for Futures Studies of Defense Science and Technology
- Khalil, Osamah F. (2019). *United States Relations with China and Iran: Toward the Asian Century*. Bloomsbury Academic.
- Kuo, M. & Marble, A (2007). China in 2020: Bridging the Academic-Policy Gap with Scenario Planning. *Asia Policy*. 4(1), 2-6.
- Lianlei, B (2016). Azerbaijan in the Silk Road Economic Belt: A Chinese perspective. *Caucasus International*. 6(1).
- Lieberthal, K. & Wang J. (2012). *Addressing U.S.China Strategic Distrust*. Brookings.
- Liu, J. & Lei, W (2010). Key Issues in China-Iran Relations. *Journal of Middle Eastern and Islamic Studies (in Asia)*. 4(1), 50-52.
- Luft, G (2003-2004). *Fueling the Dragon: China's Race Into The Oil Market*. Potomac: Institute for the Analysis of Global Security, n.d. Available <http://www.iags.org/china.htm>.
- Monzavi, Masoud (2009). *Scenario writing and different approaches to it*. Tehran: Defense Industries Training and Research Institute, Center for Futures Studies of Defense Science and Technology.
- Moshirzadeh, Humaira (2004). Constructivism as a meta-theory of international relations. *Journal of the Faculty of Law and Political Science*, 65, 113-143.
- Nabipour, P (2021). Iran and China: Political and Economic Aspects of the Strategic Relationship. *Ukrainian Policymaker*. 8: 61-77.
- Nye, J (2013). Our Pacific Predicament. *The American Interest*. 8(4).

- OPEC (2020). Iran Facts and Figures. Vienna: Organization of the Petroleum Exporting Countries, n.d. Available https://www.opec.org/opec_web/en/about_us/163.htm.
- Ramirez, R & et al (2015). Scenarios as a scholarly methodology to produce "interesting research". *Futures*. 71, 70-87.
- Saleh, A. & Yazdanshenas, Z. (2020 August 9). Iran's Pact with China is Bad News for the West," *Foreign Policy*. Available <https://foreignpolicy.com/2020/08/09/irans-pact-with-china-is-bad-news-for-the-west>.
- Scheid, b. & Gupte, e. (2020 January 10). As US Sanctions Increase, China Remains Iran's Top Crude, Condensate Importer. *S&P Global Platts*. Available <https://www.spglobal.com/platts/en/market-insights/latest-news/oil/011020-as-us-sanctions-increase-china-remains-irans-top-crude-condensate-importer>.
- Schmitt, G.J. (2018). *Rise of the revisionists. Russia, China, and Iran*, AEI Press, Washington DC.
- Schwartz, Peter (2009). *The Art Of The Long View: Planning For The Future In An Uncertain World*. Translated by Aziz Alizadeh. Tehran: Defense Industries Training and Research Institute, Center for Futures Studies of Defense Science and Technology.
- Selmier, W. T (2018). The Belt and Road Initiative and the Influence of Islamic Economies. *Economic and Political Studies*. 6(3), 257-277.
- Shariatinia & Azizi, (2019). Iran and the Belt and Road Initiative: Amid Hope and Fear. *Journal of Contemporary China*. 28(120), 984-994.
- Sus, M (2016). *European Union in the World 2030. Scenarios for EU relations with its neighbours and strategic partners*. Hertie School of Governance.
- Waever, O. (1998). The Sociology of a Not So International Discipline: American and European Developments in International Relations. *International Organization*. 52(4), 687-727.
- Wang, Fei-Ling (2005). "Beijing's Incentive Structure: The Pursuit of Preservation, Prosperity, and Power", in Yong Deng and Fei-Ling Wang (eds), *China Rising: Power and Motivation in Chinese Foreign Policy*
- Workman, D. (2020 December 2). Top 15 Crude Oil Suppliers to China," *World's Top Exports*. Available <http://www.worldstopexports.com/top-15-crude-oil-suppliers-to-china>
- Wubbeke, J. & Conrad, B. (2015). China's climate promises under economic pressures: Scenarios and implications. *Merics China Policy Brief*.
- Yossi M & Lebel Udi (2019). The Soft Power of China in Relations between China and Iran. *Interdisciplinary Journal of Middle Eastern Studies*. 3: 5- 31.
- Yulianti, D & Affandi, R. N. (2018). Soft power strategy in china economic expansion in the middle east: a case study of China-Iran cooperation. *Jurnal Ilmu Hubungan Internasional*. 1(2).

